

Карпінська Наталія

викладач-методист

Кохан Любов

викладач вищої категорії

Екологічний коледж Львівського
національного аграрного університету

м. Львів

ЛІРО-ЕПІЧНІ ЖАНРИ. СТІЛЕЦЬКІ ПІСНІ

Феномен стрілецьких пісень полягає у тому, що вони сьогодні є одним із скарбів серед пісенних оберегів духової спадщини, які стоять на варті української ідеї. Упродовж столітньої історії вони великою мірою сприяли консолідації української нації, утвердженню її державної незалежності через властиву їм потужну енергетику патріотизму.

Українці століттями героїчно боронили свій край, свою волю від агресивних чужинців, і ця боротьба знайшла відгомін у різножанрових тематичних комплексах фольклору — козацького, гайдамацького, опришківського, стрілецького, повстанського 40-х—50-х років ХХ ст. З ХХ ст. у свідомості й пам'яті українців яскраво залишилася пісенність Українських Січових Стрільців — унікальний пласт нашої пісенної лірики, пов'язаний з Визвольними змаганнями українців часу Першої світової війни. Феноменальність цієї пісенності в тому, що поіменно знаємо майже всіх її авторів, місця створення пісень, з безпосередньої історичної близькості бачимо її злиття з фольклорною традицією національного ліро-епосу визвольних змагань.

Понад сто років тому — в лютому 1916 року — написаний статут („правильник”) „Пресової кватири” Українських Січових Стрільців, який мав чітко окреслену мету: „...піднести українську свідомість і честь” і став своєрідною фабрикою пісень.

Особливе місце в середовищі УСС займала стрілецька пісня, в якій чи не найбільше відтворені всі ті прагнення й ідеї, що ними жило стрілецтво. Вважаючи себе духовними спадкоємцями кращих традицій українського війська, зокрема запорізького козацтва, Українські Січові Стрільці перейняли від нього і українську пісню, яка стала невід'ємною частиною їхнього життя. Юнацький максималізм та щирі патріотичні почуття новітнього українського вояка, його радість і горе дуже часто знаходили свій вияв у пісні. Спочатку це була народна пісня зі всіх куточків

української землі, а згодом і власна, створена в стрілецькому середовищі. «Стрілець і пісня, — зауважував підхорунжий Юрко Шкрумеляк, — то брат і сестра, то любчик і любка; в одинокій пісні знаходить стрілець розраду та хвиливе забуття». Творення стрілецьких пісень нерідко зумовлювали реальні події, факти, імена, випадки з життя. Схвилюювавши кого-небудь зі стрілецьких піснярів, вони ставали темами поетичного оспівування, водночас передаючи майбутнім поколінням «живі спогади про славне минуле стрілецтва, про бої, смерть та любов, про героїство й жертви, про веселі й сумні переживання товаришів зброї». Пісня завжди означала для українців щось більше ніж тільки пісня. Вона була водночас історією й ідеологією, невиплаканою тугою й вірою в краще майбутнє.

Серед найбільш відомих постатей в історії стрілецької пісні — сини греко-католицьких священиків Роман Купчинський, брати Лепкі Богдан та Левко, Степан Чарнецький і селянський син Михайло Гайворонський, *Осип Маковей (1867-1925)*, *Антін Лотоцький (1881-1949)*, *Юліян Назарак (1893-1916)*, *Юрій Шкрумеляк (1895-1965)*, *Григорій Трух (1894-1959)* та ін.

На війну йшли Українські Січові Стрільці під звуки старих козацьких та новітніх січових і патріотичних пісень. Найпопулярнішими серед них в цей час були: «Ще не вмерла Україна», що виконувалася у найбільш урочисті моменти, «Ой з-за гори чорна хмара встала» (перероблена на стрілецький манер), «Гей на горі там жінці жнуть», «Ми гайдамаки», «Не пора», «Сій, царю, сій», «Ой у лузі червона калина» та інші.

Стрілецька пісня не має аналога ні у світовій, ні в українській військовій поезії. Стрілецька пісня, виплекана на козацьких і народних традиціях, зуміла увібрати в себе грім національного зриву, чар бурлескного гумору байдужих до смерті воїнів, сподівання на кращу долю «хоч синам, як не собі» та віру в перемогу.

Стрілецька пісня пролетіла через усі перепони — страху, голоду, репресій, депортацій, навіть зруйнування стрілецьких могил — і в неушкодженому вигляді передалася нам як пам'ять і стимул до нової боротьби за національне відродження.

Стрілецька пісня передусім професійна. Подібно, як у жанрі церковної музики працювали кращі композитори світу, так і стрілецькі пісні створювалися здебільшого професіоналами, серед яких можемо назвати таких визнаних композиторів, як Левко Лепкий, Роман Купчинський, Михайло Гайворонський.

Легіон українських січових стрільців мав своїх художників — нині всесвітньо відомих Льва Геца та Осипа Куриласа, письменників-повістярів Миколу Голубця й Осипа Назарука, поетів Богдана Лепкого, Юрія Шкрумеляка, Олесья Бабія, Василя Бобинського й автора знаменитого реквієму "Як ви умирили" Михайла Кураха.

Січове військо було військом інтелігентним, і це позначилося й на піснях.

Найбільше стрілецьких пісень зродилося в період боїв на Маківці («Упав стрілець у край зруба», «В горах грім гуде», «Гей, видно село, «Їхав стрілець на війноньку», «Не сміє бути в нас страху.

Однак з усього арсеналу стрілецьких пісень слід виділити ті, які передали трагічність нашої визвольної війни, — назвемо з них дві, які своїм боєм ятрили серця українців і не дали їм заснути, збайдужіти упродовж тяжких десятиліть. Це

пісня «Журавлі» (Богдан і Левко Лепкі), створена на початку карпатської кампанії і «Ой та зажурились стрільці січовії» (Р. Купчинський).

Як згадував Михайло Гайворонський, тоді «стрільці співали її без ушину, бо сніг, мороз і ворог чигали на кожній горі». Вони немов би уособлювали себе з журавлями, а свою важку боротьбу з журавлиним летом.

Співаючи «Журавлі», УСС вкладали в цю пісню всю свою душу і тугу, а тому не дивно, що вона стала стрілецьким похоронним маршем, яким вони прощалися зі своїми полеглими товаришами. Чи не найбільше стрілецьких пісень зародилося під час побуту Українських Січових Стрільців. Найвідомішими з них були: Михайла Гайворонського — «Проїшли гори, проїшли доли», «Їхав стрілець на війноньку» (на слова Р. Купчинського), «Йде січове військо»; Романа Купчинського — «Ой шумить, шумить», «Дівчино-рибчино»; Левка Лепкого — «Ой видно село», «Маєва нічка». За змістом ці пісні можна було б віднести переважно до любовного циклу, що не є дивним, враховуючи вік їх авторів. Однак, вражає тут те, що чи не в кожній пісні, як про кохання, так і в жартівливій, не кажучи вже про інші, стрілецькі піснярі не забували про ту високу мету, задля якої вони і їхні товариші й знаходилися в лавах УСС. Воістину, все, чим жило і на що сподівалося стрілецтво, чому раділо і від чого сумувало, його бойовий порив і кохання, спогади про дім і геройство, любов до свого народу і прагнення до волі, гумор і сатира — так тісно переплелися у пісні, як перепліталися вони в стрілецькому житті.

Свідченням великої сили стрілецьких пісень та їх значення для народу було й те, що, незважаючи на різноманітні репресії, голодомори, депортації, вони збереглися у серцях та пам'яті народній, а вже у наш час допомогли відновити Українську державу. Велика частина з них стала спільним надбанням загальноукраїнської культури, а деякі й дотепер вважаються народними, — що є найкращим підтвердженням їхніх заслуг.

Список використаних джерел

1. Василик С. Стрілецькі пісні на слова поетів „Молодої музи”. *Народна творчість та етнографія*. 2002. №3. с.89-95
2. Кузьменко О. Історичний розвиток стрілецької пісні. *Рідна школа*. 2002 №5. с.74-75
3. Лановик М., Лановик З. Українська народна словесність. Львів, 2000.
4. Правдюк О. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору. *Народна творчість та етнографія*. 1995. № 2-3. С. 25.

